

3.9 Kontraktion hos vissa verb

Om två vokaler eller vokal och diftong stöter samman inuti ett ord, kontraheras de ofta till ett långt ljud (av lat. *contrahere* = sammandraga). Verb med stam på **ε**, **α** och **ο** kan kontraheras med resp. temavokal (**ο**, **ε**, **ω** eller **η**) i enlighet med olika ljudlagar (som dock inte behöver läras in i detalj, se S 8, BJ 30):

1. Kontraktion hos verb som i presens slutar på -έω

ε + ε > ει, t.ex. **κοσμέ-ετε > κοσμείτε** (ni smyckar)

ε + ο > ου, t.ex. **κοσμέ-ομεν > κοσμοῦμεν** (vi smyckar)

ε framför lång vokal eller diftong uppgår i denna,

t.ex. **κοσμέ-ω > κοσμῶ**, **κοσμέ-εις > κοσμεῖς** (jag/du smyckar)

Ett verbum contractum på -έω i imperfekt får ytterligare belysa denna verbtyps kontraktioner:

ἐκόσμε-ον	>	ἐκόσμου	jag smyckade
ἐκόσμε-ες	>	ἐκόσμοις	du smyckade
ἐκόσμε-ε	>	ἐκόσμοι	han/hon smyckade
ἐκοσμέ-ομεν	>	ἐκοσμοῦμεν	vi smyckade
ἐκοσμέ-ετε	>	ἐκοσμεῖτε	ni smyckade
ἐκόσμε-ον	>	ἐκόσμου	de smyckade

Ett verbum contractum på -έω heter i presens infinitiv

κοσμέ-ειν	>	κοσμεῖν	(att) smycka
-----------	---	---------	--------------

Uppgift 4 Översätt:

1 Πάντα ῥεῖ. (< ῥέ-ει) Tes i Herakleitos filosofi

2 Ἐπιχειρεῖτε εὖ ποιεῖν. (<ἐπιχειρέ-ετε, <ποιέ-ειν)

3 Οὐδείς φιλεῖ τὸν ἀδικοῦντα. (<φιλέ-ει, <ἀδικέ-οντα)

4 Οὐκ ἔστ' ἄνθρωπος, ὃς πάντα εὐδαιμονεῖ.

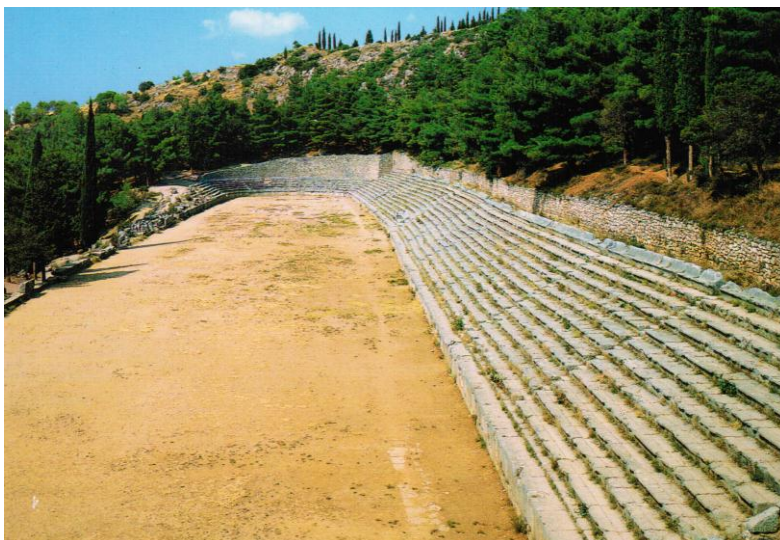
1 ῥέω jag flyter

2 ἐπιχειρέω jag lägger hand vid något, försöker (med inf.)

3 οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν ingen - ἀδικέω jag handlar orätt

4 εὐδαιμονέω jag är lycklig - πάντα neutrum pluralis
akusativ: 'i (fråga om) allt' (akusativus limitationis)

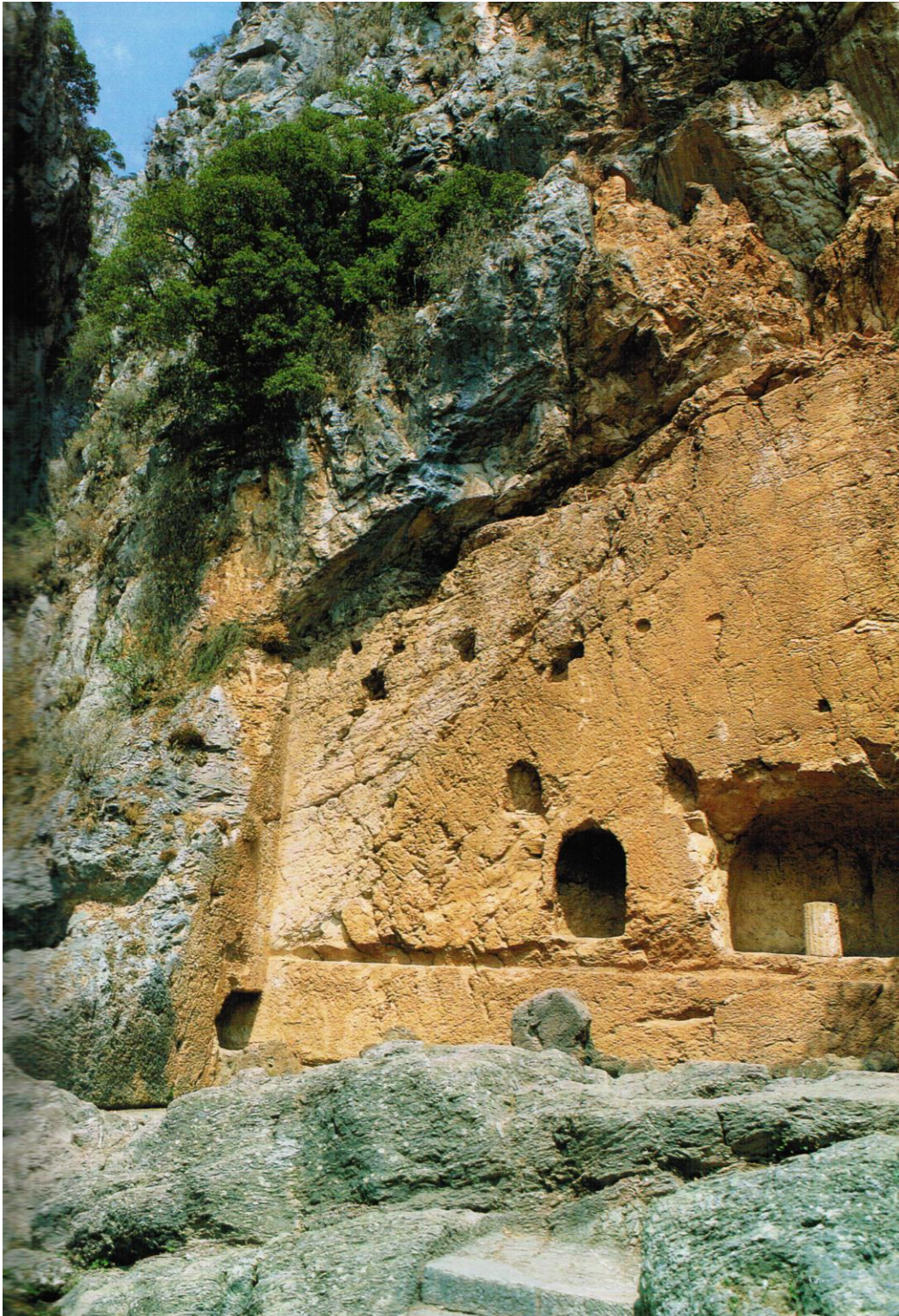
Observera att kontraktionsresultatet får cirkumflex, då den första av de mötande vokalerna haft accent!

Stadion i Delfi ligger högt och har u-form. Här anordnades de pytiska spelen. Skalden Pindaros har i sina oden prisat segrare i dessa tävlingar.

Tolos är ett rundtempel tillägnat Atena Pronaia, dvs. 'Atena som står före Apollontemplet'. Templet är den tempelbyggnad som besökare från Aten först möter i Delfi.

Källan Kastalia ligger på vägen till tempelområdet. Besökaren måste tvätta sig i källan, innan han eller hon steg in i templet för att få svar på en fråga eller ett råd av prästinnan (pytian). Även pytian renade sig i källan. Berusad av ångor från brinnande lagerblad uppges hon ha suttit på sin trefot i templets inre och gett sina svärtydda svar till besökaren.

2. Kontraktion hos verb som i presens slutar på -άω

α + e-ljud > α (α)

α + o-ljud > ω (ω)

Ett verbum contractum på -άω i imperfekt får belysa denna verbtyps vokalkontraktioner:

ἐθήρα-ον	>	ἐθήρων	jag jagade
ἐθήρα-ες	>	ἐθήρας	du jagade
ἐθήρα-ε	>	ἐθήρα	han/hon jagade
ἐθηρά-ομεν	>	ἐθηρώμεν	vi jagade
ἐθηρά-ετε	>	ἐθηράτε	ni jagade
ἐθήρα-ον	>	ἐθήρων	de jagade

Ett verbum contractum på -άω heter i presens infinitiv

θηρά-ειν	>	θηράν	(att) jaga
----------	---	-------	------------

Uppgift 5 Översätt:

- 1 Ὁ διδάσκαλος ἀγαπάται ὑπὸ τῶν μαθητῶν.
(<ἀγαπά-ε-ται)
- 2 Τί ἔδρα; (<ἔδρα-ε)
- 3 Ἐτολμάτε δικαίως δρᾶν. (<ἐτολμά-ε-τε, <δρά-ειν)
- 4 Οὐκ αἰτιῶμαι ἀναίτιόν τινα. (<αἰτιά-ο-μαι)
- 5 Θεμιστοκλῆς ἠγείτο τῶν Ἀθηναίων.

- 1 διδάσκαλος, ου, ὁ lärare - ἀγαπάω jag älskar, uppskattar
jfr ἀγάπη, ης, ἡ (Guds) kärlek - μαθητής, οῦ, ὁ elev
- 2 δρᾶω jag handlar, utför, jfr drama
- 3 τολμάω jag vågar - δικαίως *adverb* rättrådigt, rättfärdigt
- 4 αἰτιάομαι *medium* jag anklagar - ἀναίτιος, ον oskyldig
τινα se avsnitt 3.11 Anmärkning
- 5 ἠγέομαι *medium* jag går i spetsen för, anför (med gen.)

3. Kontraktion hos verb som i presens slutar på -όω

ο + ε, ο eller ου > ου

ο + η eller ω > ω

ο + ι- diftong > οι

Ett verbum contractum på -όω i imperfekt får tjäna som åskådningsexempel för denna verbtyps av vokalkontraktioner:

ἐδήλο-ον	> ἐδήλουν	jag uppenbarade
ἐδήλο-ες	> ἐδήλους	du uppenbarade
ἐδήλο-ε	> ἐδήλου	han/hon uppenbarade
ἐδηλό-ομεν	> ἐδηλοῦμεν	vi uppenbarade
ἐδηλό-ετε	> ἐδηλοῦτε	ni uppenbarade
ἐδήλο-ον	> ἐδήλουν	de uppenbarade

Ett verbum contractum på -όω heter i presens infinitiv

δηλό-ειν	> δηλοῦν	(att) uppenbara
----------	----------	-----------------

Uppgift 6 Översätt:

- 1 Οἱ δεσπότες τὰς χώρας δηροῦσιν. (<δη-ό-ουσιν)
- 2 Ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ δεσπότης δηροῦται. (<δη-ό-εται)
- 3 Ἡλευθεροῦτε τὴν πόλιν. (<ἠλευθερό-ε-τε)
- 4 Ἡ Ἀττικὴ ὑπὸ Ξέρξου αἰσχροῦς ἐδηροῦτο.
- 5 Δισχίλιοι ξένοι ἐμισθοῦντο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος.

- 1 δεσπότης, ου, ὁ envåldshärskare - χώρα, ας, ἡ land, landområde - δηρῶ jag förhärjar
- 3 ἐλευθερόω jag befriar, jfr adj. ἐλεύθερος, α, ον fri
- 4 αἰσχροῦς *adv.* skamligt, av adj. αἰσχρός, α, ον skamlig
- 5 μισθῶω jag värvar - ξένος, ου, ὁ legosoldat ἡγεμών, ὄνος, ὁ anförare

Äldre litteratur, t.ex. Homeros Iliad och Odyssé, är rik på okontraherade former, medan klassiska författares språk mestadels rymmer ord där vokalkontraktionen redan skett.

3.10 Den hellenistiska tiden 323-31 f.Kr

Hellenismen är en modern benämning på tiden från Alexander den stores död till kejsar Augustus erövring av Egypten. Den innebär en sammansmältning av grekiska grundelement med orientaliska sådana.

Efter Alexanders död delades riket av hans generaler i ett flertal stater, bl.a. Makedonien, Syrien, Pergamon och Egypten.

Makedonien (inkl. Grekland) lades under Kassandros. Kungarna Filip V och Perseus (179-168 f.Kr.) förde krig mot romarna, vilka så småningom resulterade i att Grekland år 148 f.Kr. förvandlades till en romersk provins, *Achaea*.

Syrien tillföll Seleukos I. Det seleukidiska riket med huvudstaden Antiokia sträckte sig från Syrien och österut (bl.a. Persien). Huvuddelen av landet erövrades år 67 f. Kr. av romarna.

Pergamon utgjorde västra delen av nuvarande Turkiet. Där verkade bl.a. de konstälskande kungarna Attalos och Eumenes. Landets siste kung testamenterade år 133 f. Kr. riket till Rom.

Egypten lades under Ptolemaios I. Därefter härskade där 13 kungar, alla med namnet Ptolemaios. Den sista regenten, *Kleopatra*, besegrades av *Octavianus (Augustus)* vid *Actium* 31 f.Kr. Denne besatte därefter Egypten och Kleopatra tog sitt liv.

Egypten hade i början av 200-talet f.Kr. en ledande intellektuell roll genom att de ptolemeiska kungarna grundade *biblioteket i Alexandria* och dess vetenskapliga centrum, *Mouseion* (därav ordet museum). De tekniska uppfinningarna under den ptolemeiska tiden var imponerande (*Arkimedes* t.ex. fann lagen för specifika vikten, *Aristarkos* hävdade att jorden rör sig runt solen och inte tvärtom). Det fanns också en livaktig konstnärlig verksamhet, där konstnärernas uttrycksförmåga blev större än tidigare. Vi möter realism och ibland nästan naturalism och porträtten blir alltmer verklighetstroga. Allt detta influerade starkt på romersk konst. Litteratur från området blev under hellenismen också viktig för romersk poesi, t.ex. för *Catullus*, *Vergilius* och *Horatius*. Under hellenismen fortlevde ett antal klassiska filosofiska riktningar, t.ex. den platonska akademien. Även Aten förblev en nyckelort, och i centrum stod de nya

filosofiska skolorna, *stoicism* och *epikurism*. För båda var huvudfrågan, hur man skulle vinna den högsta lyckan.

Alexander hade vuxit upp med den attiska dialekten av grekiskan och förde den med sig på sina erövringståg. Den kallades **ἡ κοινή διάλεκτος** 'den gemensamma dialekten' och denna benämning lever kvar som en fackterm för den hellenistiska grekiskan: *koine*. Romarna hyste aktning för den grekiska kulturen och snart blev det en vana att unga romare skulle undervisas i och kunna grekiska (ungefär som engelska idag): grekisk filosofi och vetenskap ingick i en god uppfostran. Nya Testamentet är skrivet på *koine*.

3.11 Τίς, τί vem, vilken, vad?

Nu är det lämpligt att ta upp det interrogativa pronominet **τίς** (mask. o. fem.), **τί** (neutr.) etc. 'vem, vilken, vad'? Observera att dessa två former av det interrogativa pronominet aldrig får sin akuta accent försvagad till *gravis*.

Singularis	Mask./Fem.	Neutr.
Nominativ	τίς	τί
Genitiv	τίνος	τίνος
Dativ	τίνι	τίνι
Ackusativ	τίνα	τί
Pluralis		
Nominativ	τίνες	τίνα
Genitiv	τίνων	τίνων
Dativ	τίσι	τίσι
Ackusativ	τίνας	τίνα

Anmärkning: I sammanhanget kan du passa på att lära det indefinita pronominet **τίς, τί** 'någon, något'. Det böjs när det gäller kasussuffixen som det interrogativa **τίς, τί** men är i alla former utom en enklitiskt och därmed utan accent.

Uppgift 7 Översätt:

Τίνας ἄνδρας ἐδέξατο ὁ Κῦρος εἰς δεῖπνον;

δέχομαι *medium* jag mottager - δεῖπνον, ου, τό måltid

forts. STEG 3 d